

Bron: Leeuwarder Courant 29 april 2017

Artikel: Jacob Haagsma

foto: Catrinus vd Veen

Een Reviaanse tentoonstelling

De dood van Gerrit Rijpma inspireerde Gerard Reve tot een gedicht. Onderwerp van een kleine expositie en de 4 mei-herdenking in Blauwhuis.

Het graf is er niet meer. In 1983 werden de stoffelijke resten van Gerrit Rijpma overgebracht van het kerkhof van Blauwhuis naar het Nationaal Ereveld Loenen. Jammer voor de literatuurgeschiedenis en voor de Revianen. Want geïnspireerd door dit graf en door de tragische geschiedenis van Gerrit Rijpma schreef Gerard Reve rond 1965 het gedicht Graf te Blauwhuis.

Gedicht en geschiedenis zijn onderwerp van een kleine, 'Reviaanse' tentoonstelling in café De Freonskip te Blauwhuis. Het verhaal van Gerrit Rijpma staat ook centraal bij de 4 mei-herdenking in Blauwhuis. Initiatiefnemer daarvan is Sicco Rypma – de jong gestorven Gerrit was de jongste broer van zijn vader.

Huize Het Gras

Gerrit Rijpma werd doodgeschoten bij een razzia te Abbegaasterketting. Het was 8 februari 1945, de Duitsers hadden lucht gekregen van onderduikers in de boerderijen daar – waaronder die van de Rijpma's. Hij vluchtte met een bootje, met buurman Minze van der Veen, wiens rechterarm eraf geschoten werd. Broer Yp Rijpma moest de stervende Gerrit dragen. Thuis kreeg hij het Heilig Oliesel, een detail dat Reve niet onberoerd zal hebben gelaten.

Reve, toen nog voluit Gerard van het Reve, woonde tussen 1964 en 1971 in een oude arbeiderswoning in Greonterp, vlak bij Blauwhuis. Daar, in Huize Het Gras zoals hij het doopte, leefde hij samen met niet een, maar (vanaf 1969 tenminste) twee veel jongere jongens: Teigetje en Woelrat, oftewel Willem Bruno van Albada en Henk van Manen.

Herinneringen

Sicco Rypma (1958) heeft nog vage herinneringen aan die tijd. „Ast mei Sint Martinus by harren oan de doar kaamst, krigest wierookstokjes”, weet hij nog, en: „Nimmen yn it doarp seach raar fan harren op.”

Rypma benaderde Teigetje en Woelrat, nu een getrouwd paar en, nog steeds onder die namen, actief in de mode. Die toonden zich meteen zeer bereidwillig. Ze brachten allerlei spullen in: zeldzame foto's van het leven in en om Huize Het Gras, het originele handschrift van het gedicht, de kroontjespenhouder zelfs waarmee het werd geschreven.

Reve kocht destijds een hele voorraad bij Brouwers Warenhuis in Blauwhuis. Wie wilde kon een exemplaar van het boek Huize Het Gras, waarin Teigetje en Woelrat vertellen over hun tijd met Reve, laten signeren met precies die pen. Ook zijn er foto's van de familie Rijpma, en het ovalen, emailen portret dat ooit het graf van Gerrit Rijpma sierde.

Gedicht

Van de buurvrouw in Greonterp, Siuwke Hofmeijer-Rijpma, hoorde Van het Reve het trieste verhaal van haar jonggestorven jongste broer. Het graf, voorzien van een aanminnig portret, trof hij aan op het kerkhof van de Sint Vituskerk, waar hij 's zondags de mis bezocht. En zo schreef hij het gedicht Graf te Blauwhuis, dat tot de wereld kwam in het brievenboek Nader tot U.

GRAF TE BLAUWHUIS

(voor buurvrouw H., te G.)

*Hij rende weg, maar ontkwam niet,
en werd getroffen, en stierf, achttien jaar oud.
Een strijdbaar opschrift roept van alles,
maar uit het bruin geëmaljeerd portret
kijkt een bedrukt en stil gezicht.
Een kind nog. Dag lieve jongen.*

*Gij, die Koning zijt, dit en dat, wat niet al,
ja ja, kom er eens om,
Gij weet waarom het is, ik niet.
Dat Koninkrijk van U, weet U wel, wordt dat nog wat?*

„Gerard kennende, zou hij dit heel, heel, heel bijzonder hebben gevonden”, zegt Woelrat. „Dit gedicht raakt precies de essentie van de oorlog. Aan het eind richt hij zich tot God. Dat moet toch alle Nederlanders aanspreken, die begrijpen ook niet hoe oorlog te rijmen is met het Koninkrijk Gods en noem maar op. En dat gaat maar door, wat het ook een modern gedicht maakt. Al was Gerard ook een romantisch-decadent schrijver. Gefascineerd door de dood en het vitalisme, en door die jongen die juist niet dood wilde, maar toch moest sterven.”

Belangrijkste naoorlogse gedichten

In zijn openingswoord verwoordde Woelrat het zo: „Wij vinden dat dit gedicht samen met Het lied der achttien doden van Jan Campert, tot de belangrijkste historische gedichten over de Tweede Wereldoorlog in de Nederlandse literatuur hoort.”

Hij citeerde uit een brief van Reve aan zijn minnaars: „Het zijn en blijven gedichten van een krankzinnige, ik kan ze niet meer beoordelen.” Reve noemde zijn poëzie ronduit sentimenteel. „Elk gedicht bevat een gedachte, die ook buiten de vormgeving van het gedicht bestaan blijft.”

De tentoonstelling is te zien tot en met 30 september.

Kafee De Freonskip Blauwhuis

Dinsdag tm zondag van 12.00 – 20.00 uur

Gratis toegang.